Független művelődési és helytörténeti havilap – XI. évfolyam 4. (528.) szám – 2005. április 29. – péntek

HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István

Alapította és szerkesztette (1906–1911): dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Lappangó erő; lendület; az idő sodra

Ha éveken keresztül ezt gyakorolta volna, sem sikerülhetett volna szebben senkinek sem, mint ahogy neki sikerült egy április közepén virgonckodó reggel. Már a Nagyútra való kitérőben nekilendült (M. I.-ről van szó), s hol egyik, hol másik lábujjhegyén kettőt-kettőt szökellve röppent a csernátfalusi evangélikus templomot kerülő kanyarban az iskola felé.

*

Pár nap múlva a mesemaratont felező Bokréta-táncban éreztem az életnek ezt a természetes lendületét: amint a lelassuláskor a testbe áramló erő továbbhullámzik a következő mozdulatban.

*

Valami efféle lendület volt abban a beszédben is, ahogyan harmadikos mesemondónk (Sz. Sz.) mondta hétfalusi meséje szövegét. S egyre inkább hiszem Kányádi Sándor – egy darabig csak frappánsnak tűnő – versmeghatározásának igazát, mely szerint *„a vers az, amit mondani kell”*. Az sem volt vak kísérlet, amikor Fónagy Iván Füst Milán verseinek értelmezéséhez alapvető kiindulópontként használta a költő saját szövegmondását. S nemcsak a vers, hanem sok más típusú szöveg erejét is növeli a hangzás!

*

Az AESZ brassói konferenciája előtti éjszaka – tudván, hogy ott hétfalusi nyelvjárásról is szó lesz – gondolkoztam azon, hogy nyelvváltozatunk a megszokott kérdéseken kívül olyasmit is felvet, amire ritkábban figyelünk. Nemcsak a beszédritmusunk más, mint az irodalmi nyelvé, vagy a szóhangsúly árnyalódik másképpen (például a kettőshangzók hatására), hanem a beszéd arcjátéka is követi a különleges hangzást. (Próbálja csak tükör előtt ejtve figyelni arcát, miközben a *széklába–sziéklábo* vagy *hó–huó* alakpárokat mondogatja!

Más a lendülete az itteni beszédnek. S ha a beszédnek más, akkor a gondolatnak is más.

*

A hétfalusi magyar nyelvváltozatnak – ma így tűnik – a 400 éves szász fennhatóság meg sem kottyant. Ehhez képest lényeges a román nyelv hatása. Ezt nemcsak az okozza, hogy ebben az esetben tényleges együttélésről van szó, amelynek során a faluközösségen – mint egységes szerveződési formán belül – nemzetiségi szempontot is érvényesítő munkaerő-megosztás (román – juhtenyésztés és termékfeldolgozás; magyar – földművelés és ennek megfelelő terményfeldolgozás), hanem arról is, hogy az itthoni román hatást hosszú időn keresztül kettőzi egy idegenbeli román hatás. Ugyanis a szűkös mezőgazdasági terület s Brassó iparűzési tilalma miatt a hétfalusi magyarok megélhetésüket nehezen tudták biztosítani, s emiatt sokan kerestek kenyeret Bukarestben.

Hogy a hétfalusiak nyelve ennek dacára nem torzult el nagymértékben, azt leginkább a Székelyföld–Hétfalu s Hétfalu–Székelyföld irányú gyakori lakosságáramlásnak köszönhetjük.

*

Hétfalu magyarsága kultúrájának sajátosságait részben a különböző területeken (vallás, építészet, viselet, bútorzat, étkezés stb.) különböző hatással érvényesülő kölcsönhatásoknak, részben pedig annak köszönheti, hogy ösztönösen hagyományőrző, eddig magabiztosan érezte, hogy milyen iramú változást-újulást visel el önazonossága.

*

Az udvaron az idén – mert érezte ezt az áprilist – egy hónapja, hogy még mindig csak rügyben van a japánbirs.

Hochbauer Gyula

Tomos Tünde: Hétfalusi csángó népviselet – szászos női viselet, férfi viselet, hámosrokolya

Mesemondó-maraton

Hetvenkét mesemondó nyolc órán keresztül mesélt és mesélt, s mesélt. Kóstolgatták a mesemondás ízét, s bizony volt olyan, aki három-négy órányit végigült a maratonból, és sok olyan került, aki verseny nélkül is szereti a mesét.

*

A Brassó megyei *Néprajzi Múzeum* nem bánta meg, hogy társszervezőként a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság mellé szegődött ehhez a meséltetni-próbálkozáshoz.

*

A türelmesebb közönség a meséhez ráadásként a brassói egyetemisták népitánc-csoportja, a *Bokréta* táncbemutatóját kapta.

A költészet napja

A hétfalusi Zajzoni Rab István Középiskola dísztermében április 11-én hetvenen győződtek meg arról, hogy a költészet erő. Noha a HMMT-meghirdette versillusztráló pályázatra csak *Sipos Gaudi Tünde* jelentkezett, József Attila *A költő olyan, mint a kisgyerek...* című versének fekete-fehér grafikai értelmezése méltó volt József Attila születésnapjának centenáriumi ünnepléséhez. (A közönség megvásárolta az illusztrációt.) Utána zajzonis diákok mondtak-olvastak fel József Attila-verseket, majd *Simon Enikő* magyartanárnő vezette a versről való beszélgetést és a megzenésített vers közös éneklését. Az így megalapozott hangulatot a *Hangulat zenekar* fokozta talpalávalóval majdnem éjfélig.

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2005. * ISSN 1582-9006 *

A hétfalusi beszélt nyelv

A hétfalusi nyelvjárás hangtani sajátosságait, kiejtésmódját próbáljuk összefoglalni a következőkben.

A magánhangzó-rendszer sajátossága a rövid zárt *ë* hang megléte, mely jól érzékelhetően elkülönül az *e* hangtól, és egyes szavak értelmét is megváltoztatja: pl. *mentëk – mëntek – mëntëk – mentek (ién kimentëk valakit a vijzbüől; üők jaz elüőbb kimëntek a szobábuól; ti most kimëntëk az erdüőbe; üők mentek /mentesek/ valamitüől)*, vagy *hëgyës – hëgyes (a villa hëgyës; Hiétfalu környiéke hëgyes, dombos)*, vagy *szerelëm – szërëlëm* (*a szerelëm iédes, mint a miéz; ién szërëlëm a szekeret)*, *eszëm – ëszëm (Mëgáll jaz eszëm!; ëszëm a levest), szeg – szëg (Furuzs vásznat szeg; szëg iés kalapács kell), elvejsz – elvëjsz (Vigyázz, më elvejsz a kuócs!; János elvëjsz valamit)*.

Nyelvállás	Palatális (magas)		Veláris (mély)
	Illabiális	Labiális	
Felső	i	ü	u
Középső	ë, ié	ö, üő	o, uó
Alsó	e		a, á

Hétfaluban használatos magánhangzók fonológiai rendszere

Általánosan jellemző a zártabb magánhangzók használata: *ujan* (o–u), *szip* (é–i), *solluó* (a–o), *bür* (ő–ü). Hasonlóan az *á–a* kapcsolatnak *á–o* kapcsolat felel meg: *lábo*, *házo* stb.

Sajátosság továbbá a hosszú, felső nyelvállású hangok hiánya *(ú, ű, í)*, helyettük a megfelelő rövideket ejtik *(u, ü, i): viz, tiz, husz, tü* stb. A középső nyelvállású hosszú magánhangzók *(é, ó, ő)* kettőshangzókban valósulnak meg: *ié, uó, üő*: *Hiétfalu, iég, ién, kettüő, tüő, küssüő, jüő, assuó*.

A mássalhangzók használata is eltér a köznyelvitől. Megfigyelhető az *rl*, *rzs*, *ls* hangok teljes hasonulása (*ballang* – barlang, *sollo* – sarló, *tözzsöl – dörzsöl, küssüő* – külső), a hangátvétel (*kalán* – kanál) és a hangkivetés (*kájt* – kiált), a mássalhangzók torlódásának feloldása *(karajcár)*, az *n* hang palatalizálódása *(kalány, szappany)* és az *ny* depalatizálódása *(asszon)*, a *z* és *sz* előtt *j* betű jelenik meg (elhasonulás): *hojz, hojszu*, de: *jaz, jez*. Az *ly* helyén *j (homáj, csukjon)* vagy *l (király, sziékel)* áll, a *tj* pedig *ss*-é, *css*-vé válik. Főleg Háromfaluban megfigyelhető a *gy–ty* csere is: *naty*.

Az *az* névelő *z* hangját a következő szó első magánhangzójával együtt ejtik: *a zángor*, *a zajak, a zájer*, ennek hatására a *z*-vel és egy magánhangzóval kezdődő szavak gyakran elveszítik első mássalhangzójukat (a *z*-ét): pl. *acskó, ápfog*.

Az igék használatában is számos sajátosság figyelhető meg.

A hétfalusi öregek még ma sem igen ismerik a tárgyas ragozást. Azt mondják pl., hogy: *„Nem vëszünk tudomásul”*, *„Gyüjtünk a sziénát”*. Az igék többes szám első személyű tárgyas ragozása helyén alanyi áll.

Igeragozás területéről jó példa a *menni* ige ragozása: *mënëk, miéjsz, mënën, mënünk, mëntëk, mënnek*.

Jellemző a rövidebb múlt idejű igealakok használata is: *elhalcolt* – elhallatszott, *vettem* – vetettem, *süttem* – sütöttem, *juttam* – jutottam, *ëtt* – evett, vagy a rövidebb jelen is egyes igéknél: *tiéjsz* – teszel, *viéjsz* – veszel, *liéjsz* – leszel, *hánnak* – hántanak, *es* – esik.

A személyneveknél vagy a személyt jelentő közneveknél a *-hoz, -nál, -tól* ragok helyét a *-ni, -nitt, -nul* ragok veszik át: *Sándorni*, *Jánosnitt vuótam*, *Andrásnul jövök*. Ez azonban többet is jelent: a személy vagy a hely teljes környezetét (*Sándorni*: Sándoréknál, családjánál, házánál).

Az *aki* vonatkozó névmás nemcsak személyre vonatkozik, hanem a megszemélyesítés lehetőségével élő tárgyakra is, így jóval általánosabb.

A *-val, -vel* eszközhatározó *v*-je nem hasonul a megelőző mássalhangzóhoz: *kiésvel, szekiérvel* stb.

A *-ra* helyett *-rá*-t használnak: *másnaprá*.

Az *-uk,-ük* birtokos személyrag helyén az *-ik* áll: *hájzik, lovik*.

Az *-at* helyett *-ot* található, az *-ét* helyett *-it*: *szalmámot, hájzamot, szivit, kejzit*.

Az *-ak* többes szám helyett *-ok* jelenik meg: *hájzok*. A *sok* után is gyakran többes számot használnak: *sok faluk*.

Nagyon gyakori a kicsinyítő képzők – néha halmozott – használata is: *-ka, -ke, -ücske, -üőcske, -ocska, -ecske, -ácska: kecskecske, biékácska, iékecske*.

Ez is igazolja, hogy a régi nyelv, a hétfalusi nyelvjárás érzelmileg jóval telítettebb, mint a racionalizálódott, szabványosított köznyelv.

Kovács Lehel István

A gyerekek élménybeszámolóiból

2005. március 14–16. közti időszakban a Zajzoni Rab István Középiskola 12 diákja és 3 tanára idén negyedszerre vett részt a kisújszállási Arany János Általános Iskola által szervezett Arany-napokon. Tanulóink a reneszánsz jegyében szervezett versenyeken vettek részt, a Mátyás király korabeli dalokat hallgathatták meg, együtt táncolhattak a reneszánsz táncházban az újonnan szerzett barátokkal vagy már kedves, régi ismerőseikkel. 12 tanulónk közül 10 ért el figyelemre méltó helyezést a versenyeken.

*

Mesemondó- és mondamondóverseny:

I. hely: *Lőrincz Herczeg Gábor*, IV. osztály; I. hely: *Kapitány Borcsa Mónika*, VI. osztály

Történelmi vetélkedő:

I. hely: *Lőrincz Kónya Szabolcs*

Ének- és hangszeres verseny:

II. hely: *Kovács Emese*, IV. osztály

II. helyezést elért furulyásaink:

Kapitány Borcsa Pálmi, VIII. osztály; *Brendörfer Kinga*, VIII. osztály; *Lőrincz Kónya Szabolcs*, VI. osztály; *Kovács Beatrix*, VI. osztály; *Bálint Tímea*, VI. osztály.

Dicséretben részesültek pályamunkák is: *Tóth Edina* (fogalmazásverseny: *Mátyás király udvarában jártam*) és *Huszár Anikó* III. osztályos tanuló iniciálé-ábrázolása.

A Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság közreműködésével jelentette meg Kolozsváron a Kriza János Néprajzi Társaság Kovács Lehel István *Hétfalusi csángó tájszógyűjtemény* című könyvét, amely 25 tanulmányt és 2173 hétfalusi tájszót tartalmaz.

Nagyon örültem, amikor megtudtam, hogy az idén is részt vehetek Kisújszálláson az Arany-napok énekversenyén.

Alig vártam, hogy jöjjön el az a nap, amikor elő tudom adni mindazt, amit nagy lelkiismeretesen tanultam. Nekem nagyon tetszett a március 15-én megszervezett ünnepély, valamint a színházban látott színdarab, a Dzsungel könyve. *De talán a legnagyobb meglepetésem akkor volt, amikor nevemet hallhattam a díjazottak között. Mindenki nagyon jól fel volt készülve, így még jobban izgultam.*

Hazafele mindenki boldog volt, sokat játszottunk a vonatban, jó volt a hangulat. ***Kovács Emese***

*

Március 15-én az Arany-napok alkalmával részt vettem egy mesemondó-versenyen. Ahogy odaértünk, nagyon izgultunk. De amikor az ünnepek után megbátorodtunk és amikor elmondtam a mesét, akkorra már megbátorodtam. Sok idegen barátot ismertem meg. De mikor a díjat átvettem, nagyon örültem, de mikor el kellett mondanom a mesét, a sok nép előtt izgultam. Mikor eljöttünk, akkor már szomorú voltam, főleg mikor a családtól vagy a barátomtól búcsúztam el. Még egy hónapot is ültem volna. ***Lőrincz Herceg Gábor***

Hirdetés

Kérjük, támogassák személyi jövedelemadójuk 1%-ával a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaságot!

Mire költjük az Önök pénzét?

– Szerkesztjük a *Hétfalu* című lapot.

– Barcasági tematikájú könyveket adunk ki.

– Támogatjuk a hétfalusi magyar oktatást, művelődést.

– Emléktáblákat leplezünk le.

A 200. számú adóbevallási űrlap H2-es pontjához, kérjük, a mi adatainkat adják meg (leadási határidő 2005. május 15.):

Asociația Culturală Maghiară din cele şapte sate
CF: 14314771
IBAN: RO 70 BRDE 080 SV05848 600 800 / ROL

Köszönjük!

A református egyházközség múltja

(Folytatás)

1956. március 11. A legutolsó összeírás szerint Négyfalu református lélekszáma: 160. E lélekszám mellett a leányegyház vállalja, hogy az anyaegyház összes terheinek felét hordozza, s ezzel szemben igényli, hogy vallástanítás, konfirmálás, istentisztelet tekintetében ugyanannyi lelkészi szolgálatot kapjon, mint az anyaegyház. (6.szám) A lelkész jelenti, hogy úgy hallatszik, ez évben megszűnik a szakiskola s így a papilak megüresedésére lehet számítani. (12. szám)

1965. május 27. A lelkész felolvassa az esperesi hivatal 326/1956. számú leiratát, amelyben közli, hogy a hosszúfalusi református gyülekezet lelkészi beiktatóját július 1-jére tűzte ki.

1956. augusztus 5. A hosszúfalusi (négyfalusi – Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu és Hosszúfalu) Református Missziói Anyaegyházközséghez a következő szórványok tartoznak az alábbi lélekszámmal: Derestye 4, Alsó-Tömös 3, Felső-Tömös 5, Predeál 6, Tatrang 7, Zajzon 3, Pürkerec 4, Magyarós 2 lélekkel. Valamennyi szórványban évente két alkalommal szolgál a lelkész.

1956. augusztus 29. A gyülekezet teljes lélekszáma, a szórványokkal együtt, 594 lélek.

1956. szeptember 10. A presbitérium javasolja és kéri az egyházi felső hatóságokat, hogy Hosszúfalut missziói egyházközségnek nyilvánítsa. (28. szám)

1957. június 25. *„A lelkész jelenti, hogy a törvényszék 1957. június 6. a papi lakás épületét kiürítette és az egyházközségnek átadta. Az átadás alkalmával az épületen sok átalakítás, hiány és rongálás volt tapasztalható.”* (7. szám) Továbbá a szakértőkkel való megbeszélés alapján az okozott kár 25-30 000 lej körül mozog; kártérítési pert indítanak. (8.szám)

1957. július 22. Meg lehet ismét kezdeni a szeretetvendégségek tartását, ami eddig hiányzott a gyülekezetnek, ugyanis idegenek használták a papilakot és imatermet. (11. szám)

1957. augusztus 4. A Bakcsi-emléktábla templomba való ünnepélyes elhelyezése. Néhai Bakcsi Gergely és Antal Sára gyermekei, szüleik emlékét egy, a templomban elhelyezett emléktáblával akarták megörökíteni, s ennek érdekében 2000 lejt adományoztak egyházközségünknek. *„A tábla hársfa-lemezből készült, Köpeczi Sebestyén József heraldikus munkája, rajta a Bakcsi és Antal család címere, rámosolyog a Világfenntartó Krisztus emblémája és az élet fájának jelképe. A tábla szövege:* »Te pedig szép emléktábla légy templomunknak dísze; ti pedig ékes sorok hirdessétek nemzedékről nemzedékre a keresztyén élet és a Krisztushoz való hűség emlékezetét«*”* (2. szám)

1957. október 28. A lelkészi lakás visszaállítását javasolja a presbitérium. (17. szám)

1958. február 24. A lelkész jelenti, hogy lehetőnek tartja egy kis templomi női kórus létesítését. A felesége kész vállalni annak betanítását és vezetését. (17. szám)

1960. február 7. *„Az ősz folyamán összeállították az egyházközség tagjainak kimutatását, ami megmutatta, hogy gyülekezetünk lélekszáma nagyobb, mint régebb hittük. De ugyanakkor egy sor ismeretlen név került elő, kik sem az egyházi életben, sem az egyházi fenntartásban nem vesznek részt. Ez a szám pedig kiteszi a teljes létszám 30–40%-át”* (9. szám)

1960. június 26. Kasléder Zoltán, házasságának 25 éves jubileuma alkalmával 10 énekeskönyvet adományozott a gyülekezetnek.

1962. január 15. A lelkész jelenti, ez év őszén lesz 75 éve annak, hogy Szász Domokos püspök önálló körlelkészséggé szervezte az eddig Bodolához tartozó hosszúfalusi református leányegyházközséget. (5. szám) Jubileumi ünnepséget javasol a presbitérium. A lelkész javasolja, hogy a jubileumi ünnepséggel kapcsolatban készítsenek egy fényképes albumot, mely pár soros utalásban mondja el a 75 év történetét. Az album el is készült. (6. szám)

1964. március 16. Harmóniumjavítás történt Eischenk orgonaszerelő segítségével. (10. szám)

1964. április 27. A püspök úr az egyházközség kérésére a templom fedelének javítására kiutalt 2000 lej központi segélyt. (16. szám)

1965. november 13. Az igazgatói tanács 2098–1965 I. szám alatti közlése, mely szerint Szecseleváros missziói jellegét „felekezethiány és egyéb szempontok” miatt megszünteti. (12. szám)

1967. április 4. A presbitérium kéri az egyházközségnek anyaegyházközséghez való nyilvánítását. Ezt azzal magyarázza, hogy az egyháznak vannak közelebbi és távolabbi szórványai. (12. szám)

1968. január 21. Különös gyakorlat tapasztalható a helybeli 5 evangélikus egyházközség részéről, a temetőhasználat ügyében. A református halottakat „idegeneknek” tekintik és kétszeres sírhelyárakat vesznek tőlük. Ez érvényes a vegyes házasságok esetében is, ha az egyik fél evangélikus. (11. szám)

1973. november 6. A templom renoválása befejeződött. Elkészült a 40 m vasablak, a régi ablakok leszerelése és az új vaskeretek beszerelése, majd beüvegezése. Ezután kezdődött a templom belső meszelése, majd ezt követte a szószék, padok, karzat lefestése. A templomot kívülről is felújították és lemeszelték. Az önkéntes munkanapok száma 407 nap volt, a munkások száma pedig 24. A templom renoválására rendkívüli adományokból 40 000 lej pénzbeli és 80 000 lej értékű közmunka számítható be. (25. szám)

1977. május 15. Az 1977. március 4-i földrengés károkat okozott a templom épületében és a papilakon is. A templom épületében a mennyezet szenvedett nagy sérüléseket, a középhajó sok helyen megrepedt és a karzat feletti részen a vakolat nagy felületen leesett. A számítások alapján a kár a templomnál 17 230 lej, a papilaknál 7082 lej, összesen 25 032 lej. (19. szám)

1978. május 7. A konfirmálók összegyűjtötték 20 szék árát és egyházunk imatermének ajándékozták. (17. szám)

1978. június 4. Az esperes meghagyta gyülekezetünk részére a bibliakör beindítását. Az első bibliaórát Szabó Károly esperes tartotta meg. Azóta minden kedden 18 órakor bibliaóra van. (24. szám)

1978. november 12. Az 525/1978. számú esperesi leirat szerint az Igazgatótanács javasolja, hogy a szórványok gondozásában átcsoportosítás történjék, azaz Magyarós, Tatrang, Pürkerec és Zajzon szórványok a jövőben tartozzanak Bodola Anyaegyházközséghez; míg Predeál tartozzék a Ploieşti Egyházközséghez és Szecselevárosnak maradjon Derestye, Alsó- és Felső-Tömös. (31. szám)

1981. szeptember 30. Ezentúl a Szecselevárosi Egyházközség a Brassói Egyházmegyéhez tartozik. A gyülekezet lélekszáma: 481. Szórványban él: Derestye 13, Alsó-Tömös 5, Felső-Tömös 8 lélek.

1982. június 20. A nyugdíjba vonuló Jenei Sándor lelkész búcsúzása június 27-én délelőtt 11 órakor az istentisztelet keretében történt.

1982. július 18. A presbiteri gyűlésen egyhangúan a megüresedett lelkészi állás meghívás útján való betöltése mellett határoznak. (50/1982) Általános többséggel Juhász Péter albisi református lelkészt hívják meg a bemutatkozó szolgálatra. (51/1982)

1983. február 8. A lelkész, Juhász Péter január 1-jén kezdte meg az egyházi szolgálatát. (2. szám)

Aliz Gabriella

Újabb hétfalusi olvasnivaló

Kovács Lehel István Hétfalusi csángó tájszógyűjteménye

A könyv a kolozsvári *Kriza János Néprajzi Társaság* kiadásában jelent meg. A hétfalusi magyar nyelvváltozatot olvasmányként kínálja.

A gyűjtemény maga egy 9-10 m magas szóoszlop, átlagos olvasási sebességgel egy szűk órányi (közel 50 percnyi) olvasmány. A *Hétfalu* olvasói részekre tagolva, nyomtatásban is találkoztak már ezzel az anyaggal. Persze, a legérdekesebb, különleges nyelvi élményként ható találkozás a hétfalusié, hiszen az ő saját, egyéni nyelvhasználatában (anyanyelvjárási kultúrájának megfelelő szintjén) ez a szókészlet működik otthonosan-ösztönösen. Az olvasók szóhasználati tapasztalata egyénre (is) szabottan árnyalódik. Ez lelassítja a gyűjtemény olvasási ütemét, hisz közben szavanként is bekapcsolódik ez az élményszerűség. Különböző olvasói/nyelvhasználói magatartásokat vált ki, az elfogadástól az elutasításig árnyalódó skálán. Elsősorban emiatt, tárgya révén ajánlom olvasásra a szerkesztésében igényes, s kivitelezésében is tetszetős könyvet. Hogyha hasznához kellene igazítani a példányszámát, ösztönösen javasolnék ötezret. Ezzel a szógyűjtemény körüli szöveget is értékelem, hisz Kovács Lehel István elsőrangú szakirodalmat, szakismeretet (Árvay József, Budenz József, Horger Antal, Péntek János, Vő István) összegez, igyekezve méltó ismeretrendszerrel megvetni az élmény ágyát.

A könyv második felében ízelítőt ad, hogyan működtek ezek a szavak néhány összefüggő, 1860, 1865, 1875, 1890, 1970-ben lejegyzett szövegpéldában.

Ezután azt szemlélteti, hogy a hétfalusi magyarok különböző tartalmai, kellékei, formái – ünnepek, eszközök, díszítések, viselet, hely- és személynevek – hogyan határozták meg és működtették a vizsgált nyelvhasználatot.

Tomos Tünde szemléltető rajzai meghitt alázattal szolgálják a könyv célját.

Hochbauer Gyula

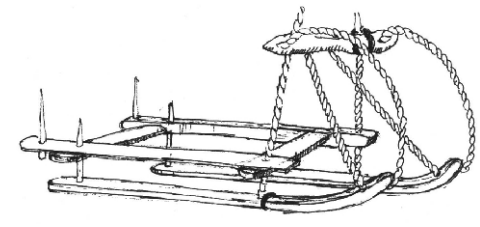

Csokja: gyalogszán, mellyel fát hoznak az erdőből (fn, *eszk.*)

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2005. * ISSN 1582-9006 *

Élménybeszámoló

Nagyon tetszett, amikor a gyerekek elmondták a mesét, elénekelték az éneket és furulyáztak. Igaza volt a tanító néninek, hogy a legjobb családnál voltam. Még egy évet is ott ültem volna.

Szerintem ez volt a legszebb kirándulás. Nagyon örültem, hogy részt vehetek ezen a nagyszerű kiránduláson.

Ez az első, amikor Magyarországon voltam. Nagyon tetszett a Dzsungel könyve *című előadás, mikor hazaértem, elmeséltem, hogy hogy telt.*

A szüleim nagyon meglepődtek. Azt mondták, hogy még elengednek más kirándulásra is.

Antal Tizedes Gabriella

A mese varázsában

Mikor nagyon kicsi voltam, édesanyám este mesét olvasott nekem. Nagyon szerettem hallgatni ezeket a meséket. A mese számomra az elvarázsolt világot jelentette, egy olyan világot, amelybe magamat is sokszor beleképzeltem. Mikor már megtanultam olvasni, egy tréfás népmesés könyv került kezembe. Ezekben a mesékben a mesehős okossága és furfangossága tetszett leginkább. Azóta is a kedvenc meséim és versenyeken is szívesen jelenek meg ezekkel a mesékkel.

Szörnyi Szilárd,
a ZRIK III. osztályos tanulója,
az idei országos mesemondóverseny II. díjazottja

Próbaszöveg

A tavaszi nap sugárözönnel árasztotta el a még harmatos, zöld fűvel borított földet. Az árnyék eltűnik, lassan az egész világ fényben fürdik. Madarak énekelnek a fákon, bogarak indulnak a fűszálak, kószálak között. Millió lepkeszárny szellőt áraszt, színük szivárványba olvad. Az élet felébred, s teremtő erejével termékennyé, gyönyörűvé teszi a földet. A természet szépsége leírhatatlan. Eljött a tavasz reggel.

*

Dél nem volt – eszmélek rá. Most kora, őszi alkonyat van. A zöld, harmatos fű most barna, rothadt gaz. A fák elhullott lombjai bomlásnak indultak. Többet nem lesz humusz belőlük.

*

Eső szemerkél. Sáros, úttalan utakon ballagok. A természet szürkébe öltözött. A fák kopasz ágairól madarak hullanak alá a sárba, akárcsak rothadt gyümölcsök. Hallom a szívverésüket, amint minden ütéssel létezésüket akarják fenntartani. Ezek a dobbanások felemésztik a szegény teremtés erejét, amely utolsó lélegzetéért küzd. Ő volt az utolsó, amelynek volt ereje, hogy küzdjön. A többiek most már halva potyognak a földre: potty, potty. Akárcsak az esőcseppek. Egyszerre csak hang hallatszik: vigyázó, mit mondasz az éjszakáról, vigyázó, mit mondasz az éjszakáról? Hát ilyen hiábavaló az ember isteni elméjének fényessége, hogy egy fuvalom által éjszaka lesz? Csend keletkezik. Az Idő megengedi, hogy gondolkozzak.

*

Erdőben járok; fehér, szűz hóban gázolok. Amint az eltemetett ágak reccsennek a lábam alatt, egy-egy kék villám üt a fákba. Azok tűz nélkül, belenyugodva leesnek a hóba, amely betakarja őket. A szél süvít a fülembe és nem hagy nyugton. Fogytán van erőm. Nem bírom már lábamat emelni, nem bírom egyedül. Holló jön, hogy segítsen. Csattogtatva szárnyával, károrvendően kacag.

„– Vigyázó, mit mondasz az éjszakáról, vigyázó, mit mondasz az éjszakáról?

– Nem bírom tovább, ne kínozz engem. Láttam a napot évezredekig az égen. Ne engedd, hogy lássam lemenni.”

Leülök egy fa mellé. A holló még mindig kacag. De egyszerre hangok hallatszódnak, majd a szél kezd el süvíteni. A hópelyhek még jobban kavarognak; a villámok gyakrabban sújtanak. Évezredes fák esnek ki maguktól; a föld hasad meg. A holló tovább kacag. Majd egy iszonyút ordít. A halál fájdalma járta át. Tiltakozik ellene, tiltakozik teljes erejével. A haláltusája ez. Vergődik. Szíve dobban mind lassabban, szárnnyal csapkod. De egy idő után megáll és leesik mellém. Meghal. Hang hallatszik: „Vigyázó, hiába vigyázol, hiába vigyáztok, mert újból és újra leesik a sárba az Embernek arca.” A vihar tombol. Lecsukom szemem. Látom, hogy elcsendesedik a vihar és a hópelyhek lassan ereszkednek le. Elalszom és a hópelyhek lassan, csendesen jönnek; csendben varrják szemfedőmet, amelyet a szájam fölött senki sem szakít meg.

Buna László
X. osztályos tanuló, az alternatív irodalmi tantárgyverseny országos szakaszának III. díjazottja

Székelyzsombor: a parasztvár

(Folytatás)

Azt, aki először jár Székelyzsomboron, leginkább a település épületeinek sajátos külseje ragadja meg. A múltbéli rendi hovatartozás az építkezés terén is megnyilvánult. Az egykori módos szabadparasztok magasított, barokkcirádás oromfalú, szász típusú kőházakat építettek, amelyek a Kis-Homoród egy ágának, a Malomároknak a két oldalán húzódnak. A fésűs beépítésű, egyutcás településformát csak a katolikus templom (1781–1782), a szorosan hozzálapuló Zólya-porta (1813–1876) és az egykori iskolaház (1800, ma átépítve kultúrházzá) töri meg. Ez az orsó alakú falurész a templomdombon lévő, középkori eredetű evangélikus templomtól északkeleti irányban körülbelül 300 méterre újra összeszűkül.

Az egykori központi falurész külső házsorának gazdasági épületei a falu fölé emelkedő Várhegy délkeleti oldalának támaszkodnak.

A Várhegy falu felőli részét a 19. század végén telepített fenyves övezi. A fenyvesben kanyargó ösvényt megmászva jutunk fel a magaslaton álló parasztvárhoz. Orbán Balázs 127 évvel ezelőtt így látta az akkor még kopár hegyen emelkedő várat: *„Ezen még most is meglehetős ép állapotban lévő vár jelentéktelen nagyságú. 50 lépés átmérőjű ötszög udvarát magas, fogrovátkos és törekes falak környezik. Északi oldalában nyitott kőbástya szökell ki a falak vonalából. Délnyugati szögletén egy magas négyszögbástya magasul fel, melynek sokkal ódonabb kinézése van, mint a vár többi falainak. Ezen főbástyához van támasztva a várnak most gabonaraktárként használt emeletes épülete, melynek alsó osztályába vezet a szűk vaspántos várkapu, egyedüli bejárata a fekvésénél fogva erős várnak. A felirat még a kapu felett volt, most olvashatatlan. E várról semmi adatunk nincsen, még építési korát se tudjuk biztosan meghatározni.”*

Biztos adat a vár építését illetően nem áll rendelkezésünkre. Első hiteles adatunk a várról 1692-ből való. Azonban a falu német neve, Sommerburg, amely először az 1453-ban keltezett forrásban fordul elő, arra enged következtetni, hogy vár már akkor is állott, ha nem is mai formájában. Rozsondai József, a falu egykori lelkésze (1832–1904) a vár történetéről szólva mindenekelőtt elődjének, Modjer Mihály Traugottnak 1838-ban írt feljegyzésére, valamint a várral kapcsolatos legendára támaszkodott. Ezekre utalva 1877-ben arra a következtetésre jutott, hogy a zsombori vár „... a kőhalmi várral és más szomszédos faluk templom-váraival egyidejűleg, a 13. század második felében épült.”

Tény az, hogy Kőhalom várát már 1324-ben ostromolta Tamás vajda a lázadó szászok ellen. Ugyanezt a várat 1421-ben a törökök dúlták fel. Éppen ezzel a hadjárattal hozható kapcsolatba a Modjer Mihály Traugott által feljegyzett legenda is, amely szerint egy homoródszentmártoni „ifjú nemes”, Lebei János védte volna az 1421-es török betörés idején Zsombor várát. Orbán Balázs feljegyzései alapján tudunk arról, hogy az 1324-es kőhalmi ostrom alkalmával valóban létezett egy Lebée László nevű ifjú, aki elesett a csatában. Hogy ennek a Lebée családnak a leszármazottja-e a legendában említett Lebei János, illetve, hogy a két név ugyanazt a személyt jelöli-e, azt nem tudjuk. Jókai Mór írói fantáziáját azonban megragadta a feljegyzett legenda, és romantikus történetté formálva beépítette *Minden poklon keresztül* című regényébe.

Dávid László A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei című könyvében rövid leírást közöl a várról. Építési idejét a 15–16. századra teszi. Valóban ez az az időszak, amikor Zsigmond király országos rendelete alapján – az 1395-ös nikápolyi csatavesztést követően – a városok bástyás védőfalakat, a faluközösségek erődtemplomokat, templomvárakat és menedékvárakat építettek. Ilyen menedékvár a terméskőből épült székelyzsombori vár is.

Ma még fennálló része a délre néző főbástyával, az észak-keleti oldalon levő toronnyal, valamint az udvart és a főépületet közrefogó kerítéssel együtt szabálytalan ötszöget képez.

A Várhegy nyújtotta terepviszonyokat kihasználva tehát a várnak két, a várfal ellentétes sarkaiba épített bástyája van: a falu felé néző dél-délnyugati fekvésű sarokbástya, valamint az észak-északkeleti irányba tájolt, közepes nagyságú, kétszintes toronybástya, amelynek egyetlen, lappancsos lőrése az Őrhegy nevű magaslat felé nyílik. Ebben a toronybástyában volt elhelyezve az a harang, amely veszély esetén riasztotta a földjeiken békésen munkálkodó parasztokat. A bástyának – elhelyezését és méretét figyelembe véve – inkább megfigyelő, mint védelmi funkciója lehetett.

(Folytatjuk)

Fülöp Károly

* Szerkesztőség: RO-505600 Négyfalu, George Moroianu utca (Nagyút) 87. szám * Telefon: 0268 / 275 773 *